XXXV. évf. Cluj-Kolozsvár, 1925. Május 5. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

Alapította: Dr. BOROS GYÖRGY.

Angol és amerikai unitárius testvéreink ünnepre készülnek.

Tavaszi rügyfakadás közben, virágbomlás idején megilletődve gondolunk arra, hogy angol és amerikai unitárius testvéreink százados nagy ünnepségek egész sorozatára készülnek.

Érezzük, hogy örömtüz ég a mi lelkünkben is; a közös hit egybeforrasztó ereje, mely biztató szivárványt fest az unitárizmus annyiszor felhős egén.

Egy idő óta sokszor halljuk, hogy május 25-én lesz száz esztendeje, hogy az Egy Istenhit vallói Angliában és Amerikában — csodálatosképpen egymás szándékáról nem tudva, egy napon — társaságba tömörültek s hitük védelmére és terjesztésére szervezetet alakitottak. A még ifju unitárizmus Anglia szabadszellemü népe között a Britt és Külföldi Unitárius Társulat, az ujvilág szabad földjén Amerikai Unitárius Társulat néven és zászlója alatt indul el, hogy a meggyőződés benső erejével és céltudatos munkával, a tudomány fegyverével s a hitbuzgóság lelkesedésével útmutatója legyen az igazságot őszintén kereső lelkeknek.

Immár száz esztendeje ennek is.

Nekünk a száz esztendős jubileum nem ujság, mert mi, erdélyi unitáriusok, a négyszáz esztendős ünnepség fényében is gyönyörködtünk. De minő érzés járhatja át a sziveket ott, hol az unitárizmus az első száz esztendő határkövéhez a legszebb remények közt érkezett!? Az ünnep közvetlen résztvevői s a távolból szemlélők egyaránt bizonyára a megnyugvás és bizakodás érzetével állapitják meg, hogy az unitárius hitfelfogás igazsága erőben és tekintélyben megnövekedve, anyagilag és szellemileg fokozatosan gyarapodva, köszönti az unitárius és velük együttérző milliók lelkét a jubileumi esztendőn.

Az unitárizmus nagyjelentőségü napjai következnek, mint nem volt talán soha. Mint egykor a hithü zsidók Jeruzsálembe a sátoros ünnepekre, úgy gyülekeznek a világ minden részéből az unitárius eszme képviselői, hivatalos kiküldöttek és az érdeklődők sokasága Boston és London világvárosokban a nagy ünnepre. És szólni fognak kis és nagy országok unitáriusai nevében sokan, a legjobbak legjobbjai, lelkük szerint, a tudomány, szellemi haladás és felvilágosodás nevében, hitet, erőt és reményt hirdetve, szeretettel köszöntve az ünneplőket s köszöntve az eszmét, mely ma már az egész világot behálózva, milliók szivében gyökerezik.

Ugy kell lennie, hogy a világ szeme és szive felfigyel az unitárius hitre, melynek hatása talán kiszámithatatlan lesz a világ vallásos gondolkozására.

A mi szemünk, a mi lelkünk odanéz szintén az ünneplők felé. Hitünk és szeretetünk már korábban megtalálta az együttérzés közös utait s most a hit és szeretet ereje a szárazföld és tengerek mérhetetlen távolságát legyőzve, az immár nem ismeretlen utak odavezetnek, hol lélekben együtt vagyunk s szivből köszöntjük az unitárius eszme nagy harcosait. Köszöntjük különösen mi, Erdély unitáriusai, a szeretet mellett mélységes hálát küldve az ünnepi napokra is azoknak, kik szomoru idők csüggesztő pillanataiban a szeretet tetteivel közelitettek hozzánk s kifosztott életünknek ma is biztatói, segitői.

Örömünk hangja önkénytelenül szárnyra kél. Néma ajkunk imádsága ott van az ünnepi csendben és áhitatban. Lelkünk szava szól az ünnepi zajban s a lelkesedés pillanataiban. Templomi imánkba belefoglaljuk, hogy a mi jó Istenünk áldása legyen a végzett munkán, a megvivott küzdelmeken és biztató reményeken.

Óh bárcsak szivünkből szólhatnának hivatalos küldötteink, kik egy négyszázados mult sokszorosan megpróbált, megedzett hitét és nagy reménységét viszik mindnyájunk nevében a százados ünnepre! Óh bárcsak, mikor a világ unitáriusainak szive a nagy ünnepi napokon érzésben és akaratban összeforr, az unitárizmus boldogabb jövendője hajnalhasadásának lenne a kiinduló pontja, melynek pirkadó fényében nagy igéret, szent diadal beteljesülése látszik: az, amit ősi hitünk s a vallásszabadság klasszikus földjének halhatatlan mártirja, Dávid Ferenc elmulása napjaiban igy vésett a falba: *„Az igazságot semmi sem tartóztathatja fel utjában . . . a hamis igehirdetők tanai össze fognak omolni.“*

Kovács Lajos.

oooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Bölöny Vilmos Prófétáljatok cimen egy 87 oldalos tekintélyes füzetben adta ki egyházi beszédeit. E füzet magába foglalja az Unitár. Szószék legutóbbi számában megjelenteket is. Most csak örömmel jelentjük be ez örvendetes tényt, de legközelebbről a beszédek tartalmáról és értékéről is szólni fogunk. A nagyon olcsó kötetet (20 Lej) addig is olvasóink szives pártfogásába ajáljuk.

TŰZHELY MELLETT

Dévavár üdvözlete.

(Az amerikai és angol Unitárius Társulat fennállásának száz éves évfordulóján.)

1.

Dermedt álmodból dobbanj ébredésre,
Sebektől sajgó csüggeteg kebel!
A tengeren túl — ide villan fénye —
A gondolatszabadság ünnepel.
Fel gondolat, fel, bontsd ki szárnyad,
Testvérszívek ölelve várnak.
Ünnepre föl, emeld karod az égnek,
A tengeren túl örömtüzek égnek.

2.

A tűz lobog, az eszme meg nem halhat,
A genfi máglya üszke szent parázs.
Csodás hatalma van a börtönfalnak,
Bús sziklavárad, Déva, szent varázs.
A máglya üszke el nem hamvadt,
Beszéde van a sziklafalnak.
S a száz esztendő ünneplő zajába'
Köszöntőt mond Dévának sziklavára:

3.

„Testvér, a hitben élünk egy kenyéren,
E hit az Isten szent ajándoka,
E hit neked beszédes emlékérem,
E hit nekünk az élet szent joga,
Pecsét, hogy élünk, sajgó zálog,
Hogy nem temet már bé az árok...
A hit az ember: az vagy, ami bent vagy
S ha nincs hited, ne szólj, meghaltál,
[nem vagy.

4.

Testvér, a hit az Úr ingyen kegyelme,
De aki kapja, megpróbáltatik.
A szenvedés forrasztott véle egybe:
Vérrel váltott kincs, testvér, ez a hit.
A hitszabadság drága földjén
Amerre járunk, sír az ösvény
És Déva várán romba dűl a szentély...
Romok közűl köszöntünk, szellem-
[testvér.“

5.

Nem, nem, az ünnep fényét mért zavarja
Haza beszélő lágy siránkozás?!
Erőtlen lesz a szív nemes viharja,
Ha künn a könny az arcon árkot ás.
Boldog szülő, bús Dévavára,
Nézz, nézz a büszke óriásra,
A hétmérföldes tengerjáró hősben
Ismerj fiadra boldog döbbenetben.

6.

Channing, Emerson népe s büszke
[britt, te,
Te új eget meglábalt óriás,
Dávid Ferenc hajóját hová vitte
A száz esztendős új kirobbanás!
A tagadásból élő hit lett,
A dogmák többé nem hevítnek,
Vallás a vallás s jó ha vallod, érted,
De életeddel valld be, ez a lényeg.

7.

A lényeg az, hogy tudsz-e még szeretni,
S az örök bírót ott benn hordod-é?
A törvény útját akarod követni:
Vakondok-szem, ki, ki a nap elé!
A Názáreti nyomdokában
Föl a fejet s előre bátran!
Ki ott, ahol s amit rábíztak, végzi,
Az Egy Istennek egy parancsát érti.

8.

Testvér a hitben, tőled ezt tanúltuk.
Tanúltuk? Nem, ez iskolás beszéd.
A szó csak szó, mi tetteidből láttuk
Szeretetednek számtalan jelét.
Testvér, a szív ha szívig érhet,
Ha lélektől gyúl föl a lélek,
Szebb lesz az élet, minden szív egy
[szentély...
Fogadd hálánk s légy üdvözölve, testvér.

PÁLFFI MÁRTON.

Lelkek találkozója.

(Az amerikai és angol Unitárius Társulat megalakulásának
századik évfordulója alkalmára.)

Lelkek találkozója van ma, népek!
Ma nem határ az Óperencia!
Meglátják távol tengereken túlról:
Örömtüzekre gyúlt a Hargita.

Ma messze népek szive összedobban
S mindent áthidalón fog kéz kezet,
Mintha anya fiával forrna csókba —
Áldott, áldott az igaz szeretet.

Erdélyi testvér! Szemed messze nézzen:
Csodás való, mi elébe kerül:
Ott is hiszik, hogy áldott egy az Isten,
Ősöd hitével nem állsz egyedül!

Ott is hiszik, amit imába foglalsz,
Amit szivedbe vésett jó anyád,
S ha lélek csügged, remény szertefoszlik:
Ők is hallják egy Istened szavát.

Jó Jézusod az ember mintaképe
És mit Dávid Ferenced álmodott:
Száz elmúlt évnek tenger viharában
Ott is csodás valóra változott.

Hite, melyért börtön sötétje lepte
S keserű lett szájában a falat —
Most szétterjedt a széles nagyvilágon,
A kicsi magból büszke fa fakadt.

S az itjú ág, bár oly messze a földtől,
Érezi mégis, hogy mi a gyökér.
Testéből sarjadt életre — s a kettő
Egymást szeretve fellegekig ér.

Miénk a munka — Istené a hála,
Hogy egybefort a gyökér és az ág.
Így szép a fa — míg külön-külön élve
Nem éreznék az élet áramát.

...S lelkek találkozóján, messze földről
Egyhitű népek gondolnak veled
És mintha Isten áldott szava szólna,
Jön a szivekből küldött izenet:

Áldott a hit, melyért sok század éven
Oly sok derék áldozta életét,
Testvér! Mutasd meg, mint lesz tett az ige
És így kövesd nagy őseid hitét.

Nemrégen még világok vesztek vérbe,
Még láthatod a füstölgő romot.
Legyen béke! Ne hagyd hát néptelenné
Hivóharangú ősi templomod.

Amint multad van, úgy lesz majd jövőd is
Halld meg e jövő intő, szép szavát:
Testvérem! Élnie kell gyermekednek,
Ne hagyd egyházad, nyelved, iskolád.

Testvér! A távol sok-sok népe rádnéz,
Mindnyájatoknak szól ez izenet,
Aki hiszed, hogy áldott egy az Isten —
Ma gyújtsd ünnepre magyar szivedet!

VERNES GYULA.

Balázs András egy nagyon érdekes füzetet adott ki: „Beszélgetés egy törekvővel“ cimen (Globus könyvnyomda, Odorheiu, 1925. 20 oldal), melyben Ő maga az egyik szereplő s egy hive a másik, aki nem hagyta ott ugyan unitárius egyházát, de felcsapott csaknem véglegesen hivőnek. Azért csaknem véglegesen, mert a beszélgetés után ezt mondja a lelkészének: „Ne törölje ki a nevemet (az unitáriusok közül), hadd beszéljek még egyszer családommal, hátha az Ur jobb világosságot derit reám“. Minden érdeklődőnek ajáljuk e kis füzetet és kérjük lelkésztársainkat és akiket illet, szeretettel és odaadással foglalkozzanak hiveinkkel, hogy nálunk megtalálhassák sokkal tisztábban azt, amit kereső lelkük egyébütt, pl. a szektáktól szed fel magára. A missziói füzeteket remélhetőleg még a nyár folyamán be tudjuk inditani s azok segitséget fognak majd nyujtani e téren is.

Dr. Kiss Elek Buddhizmus és Kereszténység c. forditása e napokban hagyja el a nyomdát s szétküldés alá kerül. Az egyes egyházközségek és egyesek, kik szivesek lesznek e müvet megvenni, sziveskedjenek árát (szerzőnél előfizetésképen 100 L, kereskedésben 125 L) minél hamarább szerzőhez beküldeni. Valamint a Hit és erkölcstan árát is, mert a mai nyomdai viszonyok halogatást nem türnek.

NŐK VILÁGA.

Az Unitárius Nőkszövetségének üdvözlete az angol és amerikai unitárius nőkhöz.

Erdély összes magyar unitárius női legmelegebb üdvözleteiket küldik Anglia és az Észak Amerikai Egyesült Államok minden unitárius nőinek első százados ünnepségeik alkalmából.

Érezzük, hogy egy közös hit szent köteléke füz össze és őszintén Veletek örvendünk e dicsőséges jubileumotokon.

Ti most az örömteli siker egy csúcsára jutottatok fel, honnan nagyszerü visszatekinteni egy század távlatába és szemlélni a vallás szabadságának és az emberi vallás emancipatiójának fejlődését!

Ma a Ti dicsőségetek bátorit minket, hogy minden szomoruságunkat feledve, Veletek ünnepeljünk!

Visszaemlékezünk a 15 év előtti boldog napokra, midőn a Ti képviselőitek jöttek el hozzánk 400 éves évfordulóját megünnepelni a mi Dávid Ferencünknek, ki életét áldozta a lelkiismeret szabadságáért. Elődjeink ilyen példáiból látjuk, „hogy a szabadság melyhez bánat utján jutunk, nagyobb, mint a bánat“ (Rabindranath Tagore) és rendületlenül hisszük, hogy az emberiség boldogulását szolgálja a mi szabadelvü vallásunk nemes és lélekemelő tanainak hirdetése!

A férfiak munkája különböző lehet a különböző országokban és korokban, de a mi örök anyai kötelességeink mindig és mindenütt ugyanazok maradnak és nagyszerü a hivatás, melyet hittel és buzgalommal be kell töltenünk! Nekünk, mint a következő generatio anyáinak mindenek felett az a dicsőséges feladatunk, hogy a holnap embereit lélekben és igazságban közelebb vezessük a Menynyei Atyához!

Bármilyen nagy legyen is a távolság, mely elválaszt, szorosan összefűz közös unitárius hitünk.

Isten áldása legyen munkátokon, melyet szent ügyünk szolgálatában körös-körül a világon kifejtetek.

Ezen imával fordulunk a Mindenhatóhoz évszázados ünnepségetek alkalmával, midőn Veletek leszünk szivben és lélekben!

Missziói munka.

Száz esztendő a misszió szolgálatában.

A legnemesebb misszió az olyan hivatásos élet, ahol magunk cselekedetével s mások irányitásával az Istenországát, a testvéries életet, az Isten- és emberszeretet világát váltjuk valóra. Ebben az értelemben a modern idők legnagyobb missziói tevékenységét az a két Unitárius Társulat végezte, mely — sajátságos véletlen folytán? — 1825 május 25-én alakult Londonban és Bostonban. De talán nem is véletlen volt a két Társulat alapitási idejének összetalálkozása, hanem inkább az isteni Gondviselésnek csodálatos müve!

Angliában is és Amerikában is megérezték a szivek a nagy igazságot, hogy céltudatos, egységes munka nélkül nem lehet nagyot és maradandót alkotni. Mind az angol, mind az amerikai unitárius mozgalom magánviselte kezdettől kezdve az *egyénies* törekvést s az másként nem is lehetett, mert a tömegeknek szóló dogmatikus és az egyéni belátást és itéletet semmibevevő egyházi tanitások ellen kellett sikraszállaniuk. Az unitárizmussal tehát mindenütt együtt járt az egyéniség elismerése és egyéni érték megbecsülése.

Igy az egyházközségek igazán az egyesek egyéni társulásából alakultak s az egyházközségek is nagyon ügyeltek arra, hogy függetlenségüket megőrizzék. Nem akartak abba a hibába esni, amit épen elkerülendők valának.

Az angol és amerikai szellem azonban korán felismerte azt, hogy valamelyes középponti erő és irányitás nélkül soha nagyobbszabásu, egységes mozgalomra nem számithatnak s ezért létesitették a XIX. század elején egyfelől a *Britt és Külföldi Unitárius Társulatot* Londonban, másfelől az *Amerikai Unitárius Társulatot* Bostonban, Amerikában.

Mindjárt kezdetben meg kell jegyeznünk, hogy az angol és amerikai unitárius mozgalmak főképen erkölcsi, társadalmi mozgalmak szemben a mi, főképen hittani, vallási unitárius törekvéseinkkel. Nálunk az Isten-hit volt az elhatározó pont, hogy az Isten egyszemélyü s e hittől kaptuk nevünket is: *unitáriusok*: akik nem a Szentháromságot, hanem az egyszemélyü Istent, a Jézus által hitdetett Atyát imádják és szeretik.

Az angol és amerikai unitáriusok — mint maguk az országok — sokkal inkább a praktikus, gyakorlati életre fektették a sulyt, mint mi s igy — azt mondhatnók — inkább a jézusi második parancsolatot valósitották meg: Szeresd az embert.

Hogy ez igy van, hivatkozunk arra a munkájukra, amit a szabadság, a haladás diadaláért tettek pl. a rabszolgaság felszabaditása érdekében s ahogyan befolyásolták az állami szociális, társadalmi törvények szellemét és betüjét.

Ezért van az, hogy ők a vallás szabadságán nem azt értik, hogy valaki mit hihet s hogy a hitét a templomban meg is vallhatja;

hanem azt is, hogy a társas életben a vallás-erkölcsi, társulati, emberbaráti érzést, szellemet, munkát az illetők gyakorolhatják. Más szóval, ők a mi Dávid F. egyleti, az Irodalomtársaság-i s Lelkészkör-i tevékenykedésünk szabadságát az Egyház egyetemén belől természetes vallásszabadságnak itélik s azért mindent meg is tesznek.

Ennek a szellemnek nálunk is bele kell mennie mindenki felfogásába és életebe. A vallás az erkölcsi gyakorlással együtt az, amit Jézus is hirdetett és megkövetelt az egész élettől.

Kellett ugyan nekik is erős harcokat megvivniok a hitfelfogás terén is, de náluk a hitvallás is mindig a gyakorlati erkölcsi társaséletre ment vissza. Ezt igazolja egész munkájuk, melyet Angliában is és Amerikában is az ország különböző életmezein láthatunk. Nemcsak elmélkedni, hinni és akarni, hanem a hitet az akarat révén megvalósitani is . . . ez az, ami angol és amerikai hittestvéreinket állandóan jellemezte.

A két *Társulat* munkája mindig sokoldalu volt s lassanként ugy szerveződött, hogy ne csak egyesek, a Társaság tagjai, hanem egyházközségek is, melyek oda önszántukból beléphettek, részesülhessenek mindenoldalu támogatásban, ha szükségük volt rá. A Társulatok abban jártak, hogy uj egyházközségek alakulását tehessék lehetővé, a meglevőket jó rendben, jól vezetve tarthassák s az anyagi szükséges támogatások mellett — különösen nyomtatványok utján — szellemi javakkal is elhalmozzák azokat, akik érdeklődtek az unitárius világfelfogás és élet iránt.

E két Társaság, amidőn saját maga lassanként megerősödött s másokat is megerősödésben vezetett, ugyanakkor Anglia és Amerika s igy közvetve az emberiseg egészen belől is maradandó értékü hivatást töltött be.

Eme missziói hivatás egyfelől abban rejlik, hogy már korán összeköttetésbe lépett a világ más unitáriusaival s ez ismeretségből szeretet, megbecsülés és támogatás született meg. Lassanként összekapcsolódtak a világ unitáriusai s együttesen nagyobb munkát fejthettek ki az egyetemes emberi fejlődés érdekében, mint különkülön tehették volna. E tekintetben utalunk ama világkongresszusokra, melyek a kölcsönös megbecsülés, jóakarat, haladás és segités nemes értékeit hozták létre itt és ott.

Mi, magyar unitáriusok rég ismeretségben és barátságban vagyunk az angol és amerikai unitáriusokkal s különösen unitárius Társulatokkal. Sokszor éreztük szivük szeretetét, ők sokszor letörölték könnyeinket az üldöztetések, megpróbáltatások, szenvedések idejében. A mi könnyeinket, a Dávid Ferenc örököseinek könnyeit, a világ legrégibb unitáriusainak könnyeit.

Páratlanul áll a világtörténelemben az a missziói, hivatásos munka, amit Rev. Snow, Dr. Metcalf és Mr. Witte vittek véghez 1920-ban, a nagy háboru után, elsőknek jövén közénk, a legyőzöttek, a meggyötörtek közé, hogy vigasztaljanak és segitsenek.

Ezt a missziói munkát soha elfelednünk nem szabad. Az unitáriusok, az Unitárius Társulat cselekedte ezt a világon legelsőnek a gyülölséget okozó, szörnyü háboru után.

De a Dr. Drummond ittjárása Angliából, az első tapogatódzás és mondhatnók földerités ugyancsak egy Társulatnak, a Britt és Külföldi Unitárius Társulatnak volt a szerencsés, bátor és testvéri szeretettől inditott ténye.

A későbbi segitségek s az angoloktól Dr. Redfern, és Dr. Hurn uraknak, az amerikai Társulattól Dr. Cornisch s kedves társainak az elküldése mind . . . mind szintén ama hivatásos élet megnyilatkozásai voltak, melyet az igaz misszió megkövetel. Ez a hivatásos missziói szellem szülte a testvériesitést, amely abban áll, hogy csaknem 100 amerikai unitárius egyházközség ugyanannyi unitárius erdélyi egyházközséget testvérévé fogadott.

Ó, kedves olvasó, soha sem tudom megindulás nélkül, könnyek nélkül elgondolni azt, mit jelent az unitárius hivatásos élet számára az egy Atyának s a testvériségnek szent fogalma. Testvériség, amikor nemcsak egyének, hanem szent hivatásu intézmények is testvérekké válnak azért, hogy nemes hivatásuk megélésében tönkre ne tehessék őket s hogy közösen szolgálhassák az Istent és az emberiséget a sajátos kulturájuk utján.

Ma ezek a testvérek ünnepelnek, 100 éves örömünnepet ülnek s amidőn visszatekintenek multjokra és számonkérik sok-sok humánus cselekedetüket, bizakodva és reménységgel, hittel és akarattal gondolnak ama jövő felé, ahol az ő szerveződésük még tökéletesebb lesz s nemcsak Angliában és Amerikában lesz szabad a vallás-erkölcsi és kulturális élet, hanem a föld kerekségén mindenütt és az unitárizmus diadalmasan halad előre szent hivatása megélésében: az Isten- és emberszeretetben.

Isten, aki adtál a hatalmas missziói törekvéseknek egy századot, adj számukra uj századokat s tégy minket is a nagy munka osztályrészeseivé, hogy mi is dolgozhassunk embertársainkért s szolgálhassuk benső szabadsággal az emberi haladást!

Dr. Kiss Elek.

Az Amerikai Unitárius Társulat elnöke: Eliot A. Sámuel s titkára: Cornish C. Louis. Az elnök szerint az unitáriusok számára a vallás egy *szolgálatkész életet* jelent. Ezt a vallást nem az Istentől való *félelem*, nem a puszta érzelem, nem a *ceremónia*, nem a *pártoskodás* és pártérdek jellemzi, hanem az Isten szeretete, az értelmes élet, az egyszerüség s az Istenfiúság és testvériség. A titkár mindeme vallásos kellékeket a legtökéletesebben viszi át a Társulat életébe s ennek köszönhetjük azt, hogy a gyakorlati életben oly sok jóval találkoztunk és találkozunk az ők részéről. Mindezt azonban azért teszik, hogy az ők példájával minket is müvelt és áldozatkész unitáriusokká tegyenek. Unitárius Testvéreim, nekünk minden áldozatra el kell készülnünk a saját Egyházunkért s vallás-

erkölcsi és kulturális érdekeinkért. Áldozat és áldozat, ebben áll a mi misszionk, a mi küldtésünk és hivatásunk! Az Amerikai Unitárius Társulatnak külön osztálya van a nyomtatványok kiadására, a vallásos nevelésre, az egyház-kiterjesztésére, a nem angol nyelvü egyházközségek alapitására (Bodócy Sándor alapitott magyar unitárius egyházközséget), a külföldi viszony ápolására, a más egyházakkal való érintkezésre, a lelkésznövendékek toborzására, s alapjaik vannak a lelkészek segitésére, templomok és lelkészilakok stb. épitésére és fenntartására, valamint a kölcsönkönyvtár fejlesztésére is. Nagy mértékben megvan náluk, valamint az angoloknál is a világi prédikátorok intézménye s mértékletességi egyesületeknek és az ifjak, meg gyermekek védelmének sok faja.

Az igazán unitárius lélek. Németh Albert miniszteri tanácsos, székelyudvarhelyi p. ü. igazgató a brassói templomépités javára 12190 (tizenkettőezerszázkilencven) L összeget gyüjtött. Az egyházközség márc. hó 29-én tartott évi közgyülésében a fáradhatatlan és páratlan gyüjtési eredményért jegyzőkönyvileg mondott köszönetet. Midőn e köszönetet nyilvánosan is megismételjük, szeretnők Németh Albert afiát, mint az igazán unitárius lélek és egyetemes egyházi érdek mintaképét, követendő példának állitani azok elé, akik e nagy és szent ügy érdekében akár kényelemből, akár közönyösségből, akár bizonyos aggodalomból kifolyólag semmit, vagy nagyon keveset tettek. Bárcsak az ő lelkes példaadása megmozgatná azokat — egyeseket és egyházközségeket — akiktől a brassói templom felépitése jogosan vár buzgóságot és méltó segitséget, mert itt az unitárismus eléggé nem méltányolt, közösérdekéről van szó. A nemes példaadáson legyen Isten áldása. *Kovács Lajos* lelkész.

Köszönet. Abásfalvi lakós Nagy Gergely Mózes atyánkfia, nem lévén *vér*-utódja *szellem*-utódokat akar hagyi maga után. A székely udvarhelyi unitárius egyházközségnek egy szép és értékes harmoniumot adományozott, mely családjában, mint nagyapai örökség fiuról-fiura szállt. Igy mutatá meg a mi Mózesünk az ő népének, hogy mikép közeledhetünk a boldogabb jövő betelyesülése felé. Áldott legyen neve a jókedvü adakozónak. Fogadja e helyről is az egyházházközség hálás köszönetét. Sz.-udvarhely, 1925. ápr. 15. *Bölöny Vilmos* lelkész, *Fekete Béniámin* gondnok, *Győrfi István* jegyző.

A Dávid Ferenc Egylet pillérei: Árkosi Béla (Nagybánya), Dr. Elekes Domokos (Székelykeresztur), Fazakas József (Brassó), Kahlfürst Imre (Klv.), László István (Etéd), Dr. Lukácsi József (Klv.), Dr. K. Nagy Árpád (Székelykaál), Raffay András (Abrudkerpenyes), Simó József (Harasztkerék), Sükösd Farkas (Sepsiszentkirály), Dr. Szent-Iványi József (Klv.), Dr. Tamás István (Alsójára), Tana Sámuel (Sepsiszentgyörgy), Tanka Béla (Kövend), Thellmann Béla (Brassó), Toók Mózes (Nagyajta), Türkössy Sámuel (Klv.), Varga Márton (Torda), Végh József (Székelykocsárd). A D. F. E. 40 éves jubileumán erős akarat nyilatkozott meg az Egylet anyagi megala-

pozására s e célt szolgálták mindazok, akik alapitótagoknak jelentkeztek. Nevezett világi férfiaink mind 500 leuval alapitótagok. Lesz alkalmunk a nem-világiak nevét is leközölni. Egyszersmind ama reményünknek adunk kifejezést, hogy mi képesek leszünk arra, hogy férfi is és nő is 500—500 alapitótag álljon oda az Egyesületünk s igy Egyházunk biztos pilléreként.

Simó József afia 100 (egyszáz) leut; a **Dicsőszentmárton**-i egyházközség hivei pedig 700 liter kukoricát adtak össze a theol. akad. ifj. konviktusa javára. Hálás köszönettel adózunk a kegyes és jóakaratu adományokért.

oooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Bölöni Mikó Lőrinc.

1806—1872 márc. 10.

Folyó évi március hó 12-én volt 53 éve, hogy Mikó Lőrincet a régi Sétatér-utca 16 sz. alatti saját házából Ferencz József szivet és elmét megható imája után egész Kolozsvár közönsége kiséretében a köztemetőben kedves neje és leánya mellé örök nyugalomra helyezték.

Ugy vélem, minden jó magyart és unitáriust felette érdekel, ha röviden megemlékezünk e nagy jellemről, kinek domormüvü mellképe az unitárius kollégium disztermében a mindenkori unitáriusokat mintegy figyelmezteti, hogy az élet csak ugy szép, ha az ember becsületben, tisztességben és áldozatos munkában futja meg.

Mikó Lőrinc Bölönben született 1806-ban, hol apja iskola tanitó volt. Szülői Mikó Sámuel és Péterfi Anna voltak. Még egy fiu és leány testvére volt.

A bölöni iskola elvégzése után 1817 okt. 12-én Kolozsvárt, 1811—22 Brassóban folytatta tanulását a német nyelv elsajátitása céljából. 1823 szept. 1-én tógás diák lett s négy év alatt a bölcsészeti és theologiai tanfolyamot is kitünően végezte. A jogi tanfolyamot 1829-ben végezte. Ez alatt irodalommal is foglalkozott.

1829 okt. hóban Marosvásárhelyre ment a Kir. Táblához jogi gyakorlatra. A nagy alapitó Augusztinovics Pál irodájában gyakorolta magát. Négy év mulva letette az ügyvédi vizsgát és 1833-ban Kolozsvárt megkezdte az ügyvédi gyakorlatot. 14 évig ügyvédeskedett. Igazságszeretete és őszintesége révén keresett és általánosan tisztelt ügyvéd volt. Ez idő alatt megtanult franciául is.

1835-ben a tordai főtanácson egyházi tanácsosnak választották. Szive, lelke érzése, elméje minden tudása élte további 37 évében egészen az egyház és közügy szolgálatában állott. 1838-ban nősült. Székely Miklós püspök leányát, Klárát vette el. Feleségét, gyermekeit legnagyobb szeretettel övezte körül, érettük sok aggodalma és féltő gondja volt.

1847. május 3-án az ügyvédi pályát a tanárival cserélte fel, amikor az egyház a jogi és politikai tudományok tanárává egy-

hangu szavazattal választotta. Sajnos, csak egy évig viselhette e szép tisztet, mert az 1848. évi magyar szabadságharc következtében e tanári állás végleg megszünt, melyért Rédiger Károly oly szép anyagi áldozatot hozott. Ugyanekkor egyházi jegyzőnek is megválasztották. E tisztét 1850-től 1859-ig egyházunk akkori válságos helyzetében oly okossággal, szelidséggel és eréllyel viselte, hogy csak ezáltal is örök hálát érdemel az egész unitárius világtól.

Ha mint tanár — később a theologián — „Az unitárius egyházjog“ és „Unitárius házasságjog“ cimü müveivel és az „Unitáriusok egyházi Canonjai“ időrendbeli összegyüjtésével halhatatlan nevet szerzett magának és a hires Bod Péter és Dózsa Elek ilynemü tudósok mellé méltán sorozhatjuk kéziratban maradt fenti müveivel; mint jegyző még inkább kivette oroszlánrészét abban a nemes küzdelemben, melyet egyházunk a mult száz év 50-es éveiben vivott az osztrák elnyomási törekvéssel szemben.

Bármily kevés is a hely, egy pár mondatban mégis meg kell emlékezni enemü lelkes munkájáról, már csak a tanulság kedvéért is.

1853—58-ban a bécsi kormány öt izben ujitotta meg ama követelését egyházunkkal szemben, hogy iskoláinkban a tanitási nyelv német legyen. Mikó, mint jegyző, mind az öt izben, erélyesen és meggyőzően fejtette ki, hogy a tanitási nyelv egyedül csak magyar lehet.

1851-ben a hatalom a püspök utján felhivta az egyházi főhatóságot, hogy az egyház a változott körülmények szerint uj egyházi alkotmányt készitsen. E felhivásra Mikó egy igen részletes emlékiratot készitett azon hazai törvények és állami intézkedések felsorolásával, melyek védelme és biztositása alatt egyházi életünk fejlett és megállapodott. Aztán megállapitotta, hogy ez jó és megfelelő és egyházunk e mellett kiván megmaradni.

Ez ügyben többet nem zaklatták. 1856-ban az egyházi tőkegyüjtésben és rendezésben, mikor őseink 150 ezer frtnyi közalap megteremtésével iskoláinkat a bezárástól megmentették, szintén nagy sikerrel müködött közre.

1859-ben a jegyzőségről lemondva, 1862-ben közpénztárnoknak választották és 10 évi példás pénztárnoksága alatt nemcsak példát adott a tiszta és hü kezelésre, hanem mondhatni a semmiből még alapokat is teremtett. Hivatalában nem a jutalomra nézett, hanem arra, hogy és miképpen használhat legtöbbet a közügynek. Nem a hirnévre, dicsőségre vágyott, hanem szerény munkájával boldogitani törekedett.

1872 márc. 5-én adta át a közpénztárt a megbizott képviselőtanácsi megbizottaknak a legjobb rendben és nagy pénzkészlettel. Szivet meginditóan kérte a takarékosságra, a hü kezelésre és a szigoru felülvizsgálatra.

Mikó Lőrinc nemcsak az egyházi, hanem a társadalmi, a politikai életben, Kolozsvár életében számottevő ember, mondhatni vezető egyéniség volt.

1848-ban nemzetőr, azelőtt az egész megyében a szegények ügyvédje volt.

A képviselőtestületben, szervezések idején, birtokjogi kérdésekben és sok más ügyben irányt adott.

1867-ben, midőn a város képviseletét megalkotta, ő volt az egyedüli, kit az összes választók megtiszteltek szavazatukkal.

1865-ben az utolsó erdélyi országgyülésre a város képviselőnek választotta.

Sokszor kináltak neki magas állásokat, de egyházát, tanári állását mindezekért nem hagyta el.

Főurak, hivatalnokok, birók és a nép sokszor fordultak Mikóhoz tanácsért. Mindenki teljes bizalommal fordult hozzá és soha senki nem csalódott benne.

A nép ugy tisztelte, mint atyját és **„igaz ember“**-nek mondották, ánnak tartották és az is volt.

Ez egyszerüségében is nagy és jellemes ember emléke buzditson, lelkesitsen minket is a jó, nemes és igaz követésére, hogy hiven és lelkiismeretesen szolgálhassuk fajunkat és egyházunkat. Ugy legyen. *Péter Sándor.*

oooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Egyleti élet és munkásság.

Egyleti élet a Kisfomoród mentén és Vargyason.

Homoródalmáson a Nőegylet az őszi-téli időszakban minden vasárnap estve vallásos estély rendezett, amelyen lelkész sorozatos előadást tartott a Biblia nő alakjairól, lelkész neje, özv. Péterfyné, Tary Irén tanítónő, Barra Sándor jegyző és Ajtay József okl. tanitó *Jókai* müveiből és *Petőfi János vitézéből* olvastak föl, Vajda Antal énekvezér pedig több uj éneket tanitott be. Az ifjak, sőt felnőtt emberek is tartottak előadást, kik közül kiemelendő Kenyeres György atia, aki az „Élet abécéjét“ adta elő több estve igen élvezetes előadásban. Az ifj. egylet külön is müködött Vajda Antal énekvezér vezetése alatt. Volt egy Jókai estély, melyen a vizmenti lelkészek közremüködtek. A helyi értelmiség közremüködött a munka sikeréért.

Karácsonyfalván vallásos estélyt 5, D. F. müsoros estélyt 2, nőegyleti gyülést programmal 4, Jókai és Kriza estélyt 1, összesen 11 alkalommal tartottak. A Jókai és Kriza estély a szomszédos lelkészek közremüködésével történt.

Oklándon a D. F. Egylet a helyi értelmiség közremüködésével rendezett 10 vallásos estélyt, ebből 1 a Jókaira való visszaemlékezésnek volt szentelve s ezen a szomszédos lelkészek közremüködtek. Az otthon levő tanuló ifjuság és a székely ifjak és leányok nagy buzgósággal vettek részt a munkában. Az ifjak Kozma Miklós énekvezér vezetése alatt megtanulták és előadták „A betyár kendője“ cimü népszinmüvet.

H.-Ujfalun a munka a következő keretekben folyt: 1. Az ifjusági egyletben rendes önképzőköri munka, hetenként két estve, közismereti tárgyak, költemények felolvasásával, az elemi számtani ismeretek felujitásával stb. Lelkész és énekvezér vezette. Majd aztán megtanulták és előadták a *Toloncot* Siketes S. énekvezér vezetésével. 2. *Közismereti* előadás lelkész és énekvezér vezetésével s az ifjak közremüködésével volt 5. 3. A D. F. Nőegylet tartott 12 vallásos estélyt, ezenkivül egyet az esp. vszék alkalmával esperes és jegyző közremüködésével, egy Jókai estényt a szomszédos lelkészek közremüködésével, és egy nőegyleti müsoros előadást táncmulatsággal kapcsolatosan. A nőegylet megtanult 10 éneket az uj énekeskönyvből, mely igen frissitően hatott az egyházi életre. Általában az uj énekeskönyvben megnyilatkozó benső vallásosság, mély bánat, magábaszállás és bizalom igen jó hatást gyakorolt a lelkekre. Az egylet buzgó nő vezetői a legnagyobb mértékben elismerésre méltó munkát végeztek.

Vargyas. A D. F. Egylet novembertől március végéig nagy sikerrel folytatta munkáját. Minden vasárnap estve gyülést tartottak, a müsort a vezetőség lelkész és ig.-tanitó és tanitónők fölváltva állitották össze és rendezték az estélyeket. Igen jó hatást gyakorolt az eszházi életre az uj énekeskönyv, melyből 14 éneket tanultak meg. Az uj énekeskönyvből 100 drb. kelt el ebben a községben. A vallásos estélyen esp. vszék alkalmával közremüködtek Ürmösi J. és Bálint Ödön. Megünnepelték Jókai születésének 100-ik és Kriza püspök halálának 50-ik évfordulóját. Az egylet ifjuságai, kedden (leányok) és csütörtökön (fiuk) önképzőköri munkásságot fejtettek ki a tanitok vezetése alatt. Előadták a *Tóth leány* cimü népszinmüvet, melyet ig.-tanitó tanitott be. A vallásos estélyeken a bibliai előadásokat lelkész és énekvezér tartották. E csoportban Vargyason folyt a legsikeresebb munka az elmult télen.

B. P.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

Dr. Wilbur californiai unitárius theol. igazgató urral tett körutunk. Dr. Wilburrel Kolozsváron a Husvét másodnapi istentiszteletről kijöve, volt szerencsém találkozni. Aznap délután felkerestem a dékáni szobában levő szállásán s megállapodtunk abban, hogy egy hétre terjedő utat teszünk Erdélyben. Wilbur szives vállalkozásomat megköszönte s költségeim hordozását felajánlotta, én azonban kijelentettem, hogy semmi költséget elfogadni nem fogok s boldog vagyok, hogy Amerika egyik kiváló emberével egy hetet tölthetek. Az ünnepet követő szerdan bejöttem s Wilbur professzor szobájában találtam a Főt. Püspök urat, aki már ismerte tervünket s az ellen kifogást, vagy arra megjegyzést nem tett.

1. *Pénteken* reggeli gyorssal indultunk Brassóba. Utközben az Erdélyt kétfelé metsző vasutvonalon mindkétoldalon a nevezete-

sebb földrajzi helyeket, völgyek és hegyek irányát figyeltük. A Tordai Hasadék, a Torockó felé felmenő völgy, a Marosmente, balról párhuzamosan hagytuk el a Kisküküllő, Nagyküküllő Nagyhomoród, Kishomoród völgyeinek alsó nyilásait s végre az Olt völgyébe értünk. Az első, közelről tisztán látható unitárius templomokat Ürmös, Nagyajta, Bölön közelében elhaladva, láttuk. Brassóban délután 4 órakor Kovács Lajos lelkész várt s lakásán fogadta Dr. Wilbur a Brassói Lapok munkatársát. A Brassoi Lapok közleményének később nagy hasznát vettük, mert Homoródszentpálon a kezünkbe kerülve, mindenütt az pótolta· tovább a bemutatkozást. Megnéztük a Fekete templomot, a volt Európa szállóban a bemeszelt Székely Mózes emléktáblát. Estve már Taar Géza nagyajtai lelkész házánál töltöttünk kis időt s ott tértünk pihenőre.

2. *Szombaton* reggel a nagyajtai templom és környékének megjárása után átrándultunk Bölönbe, ahol a templomot, Bölöni Farkas Sándor szülőházát s az iskolát megnézve, s Ajtára visszatérve, tizórásunkat Dr. Ferenczy Gézaf őgondnok urnál költöttük el, aki kedves családi körben beszélgetett el Wilburral némely kérdésekről. Felsőrákos érintésével, az ottani templom és papilak bejárása s azokról felvételek készitése után d. u. 1 órakor Báró Daniel Lajos ur várt Vargyason Kisgyörgy Sándor ny. esperes, Kiss Károly tanitó társaságában teritett asztallal. A Báró ur igazi szivességgel fogadott s a nagyszabásu ebéd után két kocsi vitt fel az esperesi lakásra s onnan a templomba. Az egyik kocsi a templomtól azután minket Ujfaluba vitt. A Rika erdő szépségeit a zord, hideg eső miatt nem élvezhettük. Ujfaluban d. u. 5 órakor Benczédi lelkész népe élén, palástosan üdvözölte Dr. Willburt, mint Ujfalu testvérgyülekezetének megbizottját. A harangok. szavára Ujfalu népe szombaton d. u. 5 órakor zsufolásig töltötte a templomát s Benczédi imája után Wilbur mondotta el üdvözletét. Templomból kijövetbeszélt Amerikát járt s angolul is valamit tudó emberekkel. Benczédi és felesége jó hatást tettek Wilbur professzorra. Este fél 8 órakor az Oklándi parochiára köszöntöttünk be.

3. *Vasárnap* reggel Okländ ujonnan vásárolt harangjának szép zenéje hivta templomba az impozáns gyülekezetet. Pál Ferencz esperes imát, Kiss Sándor beszédet és Wilbur dr. üdvözletet mondott. Szép családi körben elköltött ebéd után az almási kocsi vitt délután 4 órára (Karácsonyfalva érintésével, ahol a lelkész üdvözölt) Homoródalmásra. Homoródalmáson nagy közönség várt a templom előtt. A templomban imát Ajtai lelkész, beszédet Kiss Sándor, üdvözletet Dr. Wilbur mondott. Ajtai lelkész és neje igen hálásak voltak, hogy őket felkerestük s a kedves családi körben Dr. Wilbur kellemes estét töltött.

4. *Hétfőn* reggel a mezőre siető székely szekerek között indultunk Homoródszentpálra. Az oklándi hegy tetején megállva, megtekintettük a Homoród menti unitárius egyházak templomait és tornyait s Dr. Wilbur tájkép felvételeket készitett. Homoródszent-

pálra 10 órakor érkeztünk. A nagy munkanapon 150 főből álló közönséggel ,vonultunk a templomba. Imát, üdvözletet Ürmösi J. lelkész, viszont üdvözletet Dr. Wilbur mondott. A lelkésznél töltött kedves óra után kocsink délután 2 órára Székelyderzsbe ért gyönyörü fenyves tájakon Dálya, Ége, Kányád, Jástalván át. Székelyderzsen sok volt a látnivaló, a templom. a freskók, a várban a gabona, szalonna, ruhás ládák stb. A bámulatba ejtett tudóst a templompiacán a presbiterium és 20 székelyruhás leány jelenlétében köszöntötte Balázs András lelkész. Felvételek készitése után Balázs lelkéss közölte, hogy mint az amerikai testvérgyülekezet megbizottját, egyházközsége Dr. Wilburt tiszteletbeli lelkésszé választotta. Este 8 órakor a székelyudvarhelyi unitárius papilakon Bölöny Vilmos lelkész üdvözölt. 9 órakor a székelyudvarhelyi unitárius presbiterium tiszteletünkre rendezett társasvacsoráján vettünk részt. Az éjszakát Györfi István volt hom.-szentmártoni, jelenleg székelyudvarhelyi kántor házánál töltöttük.

5. *Kedden* reggel a székelyszentmihályi kocsi várt szállásunkon. Az unitárius templomot s a várost megtekintve, a Nyikóvölgyébe s 10 órára Székelyszentmihályra értünk. A lelkész és tanitó családja körében a legkedvesebb órákat töltöttük; Wilbur megjegyzése az volt, hogy a legszebben fekvő és legmegkapóbb templom azok között, amit láttunk, a székelyszentmihályi. Délután 4 órára értünk, Kadács érintésével, ahol a lelkész épen a templomban a konfirmáló növendékeket oktatta, Székelykereszturra. A lelkész lakásán lepakolva, a gimnázium épületébe mentünk, belépéskor Gálfalvi igazgató németnyelven üdvözölt. A szertárak, termek megtekintése után a könyvtárban Péter Lajos az unitárius egyház történelmére vonatkozó könyveket előszedve, mutatta be Wilbur professzornak. Este 9 órakor vallásos estély volt a gimnázium épületében. Ütő lelkész bibliamagyarázatot, Wilbur professzor európai utjáról előadást tartott.

6. *Szerdán* reggel automobilon mentünk ki Medesére, hogy az amerikai testvérgyülekezet üdvözletét vigyük. Pálffy Albert lelkész üdvözölt; templomot, papi lakást megnéztük. Wilbur megjegyzése volt, hogy több helyen a megrepedt templom csakugyan segitségre szorul. A község az eddig látottak közül a legszebb fekvésű. Innen Siménfalván a lelkésznél tett látogatás után Fiátfalvára szintén az amerikai testvérgyülekezet üdvözletét vittük. Érdeklődéssel hallgatta az ottani ref. és unitárius gyülekezetek közös templomáról a lelkész beszélgetését. A templom megtekintése után Kereszturra s innen ebéd után Segesvárra mentünk. Itt a lelkész egy keresztelését végig nézve, bejártuk a várost és fenn a várat; ott láttuk az elvitt Petőfi-szobor alapzatát és feltekintettünk a fehéregyházi síkra, ahol Petőfi elesett. Utirányunk az este 6 órakor induló gyorssal Déva volt. Tövisen a csatlakozásra 4 órát kellett volna várnunk. Ez időre Medgyesen szállottunk ki. Medgyesen az evang. főgimn. internátusában a fiamat kerestem fel. Felmentünk az internátus

igazgatójához, Rosenauer tanárhoz. Rosenauer igazgató vacsorára hivott s mint vendégei, a legkellemesebb estét töltöttük nála. Sokat elbeszélgettek Wilburral az erdélyi szászok történetéről s jelen helyzetéről s Rosenauer egy kitünő művel is megajándékozta Wilburt. Körülvitt s a város, templom, vár megmutatása után a vasuti állomáson köszönt el tőlünk. Éjfél után 3 órakor Déván a vár alatti szállóban tértünk pihenőre.

7. *Csütörtökön*, utunk utolsó napján, szép verőfényes tavaszi reggel köszöntött. A természet előrehaladva, a fák lombosak s a vár oldalán a bokrok zöldelnek. Mind röviditettük a szerpentin utakat, miközben a csinos kis város képében, a lent kigyózva folyó Marosban s a közeli tájak szépségében gyönyörködtűnk. A sziklatetőn a várban egyszerre a Dávid Ferenc-emlék romjai tünnek szeműnkbe. Dr. Wilbur lépteit azonnal meglassitja, felemelt fővel, levett kalappal közeledünk az emlék felé. A tábla hiányzik az emlékről, a vasrácsajtók nyitva vannak s bemegyünk s a nyiláson én leereszkedem, de az emléktáblának egyetlen darabját nem sikerül megtalálnom, hanem egy kis szikladarabot nyujtok fel Wilburnak a sötét cella üvegből, hogy emlékül elvigye. Felvételeket készit és sietve megyünk be s a 11 órás vonattal már Gyulafehérvárra tartunk. Gyulafehérváron délután 2 órakor mentünk fel a várba. Gróf Mailáth püspök ur az ablakon át megpillantva az idegeneket, küldötte le emberét érettünk s bemutatkozásunk után önmaga jött a történelmi nevezetességeket megmutatni. A régi fejedelmi palota helyiségeit s a templom történelmi nevezetességü látnivalóit ő maga mutatta és magyarázta. A Batthiány-könyvtárba kisért s ott rábizott minket a könyvtárnokra. Öt órára odarendelte a kocsit, az felvitt uzsonnára a püspöki palotába s onnan a muzeumba, meg az állomásra. Éjfél után 1 órakor, a hetedik nap leteltével, az ut fáradalmainak végén Kolozsváron az unitárius kollégiumban tértünk pihenőre. *Kiss Sándor.*

Dr. Boros György egyházi főjegyző április 1-én indult el amerikai utjára, hogy Egyházunk képviseletében résztvegyen a 100 éves jubileumi ünnepségeken. Május 10-én kezdődnek az ünnepségek Amerikában s Május 31-én Londonban, Angliában, hová az amerikaiak is el fognak menni. A magyarországi Unitáriusok képviseletében *Józan Miklós* esperes, püspöki vikárius vesz részt ez ünnepségeken. Értesülésünk szerint az angliai ünnepségeken Dr. Kiss Elek dékán, szerkesztőtársunk is jelen lesz.

A továbbképző előadások szeptemberre maradnak. Tudvalevőleg az általános lelkészköri gyülés keretében lelkészi továbbképző előadások tartását s ezzel kapcsolatban gyakorlati kérdések megbeszélését terveztük junius első felében Székelykereszturon. A tárgysorozat össze van állitva s az előadók felkérve, az időpont megállapitva. Egyéb tekintetben is az előkészület megtörtént. Az összejövetel központját teologiai tanáraink továbbképző előadása képezi és annak sulyát is elsősorban az ő szereplésük adja meg.

Miután azonban ujabban az az akadály merült fel, hogy az angol és amerikai ünnepségekkel kapcsolatban Dr. Boros György főjegyző ur mellett a junius 2-án kezdődő angliai ünnepségekre Dr. Kiss Elek teol. dékán afia is kimegy, az elnökség ugy határozott, hogy a juniusra tervezett továbbképző és más irányu előadások megtartása szeptember hóra marad. Nemcsak örvendünk azon, hogy a mieink közül ketten vehetnek részt ez ünnepségeken, de annyira fontosnak tartjuk részvételüket, hogy saját dolgainknak emiatt való későbbre halasztása teljesen indokoltnak látszik. Miről lelkésztársaimat, az előadókat és érdeklődőket tisztelettel értesitem. Kovács Lajos, az általános lelkészkör elnöke.

Dr. E. M. Wilbur Székelykereszturt. *Dr. Wilbur* amerikai unitárius theol. professzor erdélyi körutjában f. évi április 21-én Székelykereszturra érkezett; megtekintette az unitárius főgimnáziumot s főképen annak könyvtárát, ahol a régi unitárius irodalom több unikumpéldányát nagy érdeklődéssel lapozta s róluk jegyzeteket készitett. Este vallásos összejövetel volt a főgimn. zenetermében, amely alkalommal dr. Wilbur előadást tartott, ismertetve az unitárius mult felkutatása érdebében Európában tett útját s különösen Servét és Socinus Faustus élettörténetének emlékezetes helyeit. Jelezte hogy az erdélyi unitáriusok történetét, annak részleteit most tanulmányozza. Ezt követőleg üdvözlő tisztelgések voltak: a főgimn. részéről Gálfalvi Sámuel igazgató, a helybeli D. F. Nőkszövetsége részéről Pap Mózesné elnöknő, a köri D. F. Fiókegylet nevében Boros Jenő titkár, a kereszturi lelkészkör nevében Ütő Lajos lelkészköri elnök üdvözölték a nagytudásu és szeretetreméltó professzor urat. Az üdvözletekre adott válaszában biztositotta a köré sereglett gyülekezetett, hogy az amerikai hittestvérek ragaszkodó szeretetükkel igyekeznek leróni irántunk érzett hálájukat azért a szivós, önfeláldozó lelki erőért, amivel Erdély unitáriusai az elmult századok küzdelmeiben oly kitartóan védték meg s ápolták egyisten hitüket. Az estélyen imát mondott Lőrinczi László lelkész, bibliát magyarázott Ütő Lajos helybeli lelkész, énekelt az unitárius nők dalárdája Nagy Lajos tanár vezetésével, szavalt Mátéfi Teréz. Dr. Wilbur kellemes megjelenése, közvetlen, szeretetreméltó egyénisége igen mély és maradandó nyomot hagyott a hallgatóság lelkében.

Dr. Metcalf portlandi (amerikai) lelkész 1925. febr. 21-én meghalt s őt nemcsak az unitáriusok, hanem a tudományos világ is gyászolja, mert egyike volt a legsikeresebben müködő csillagvizsgáló tudósoknak. Annakidején 1920-ban Snow lelkész urral ő is meglátogatott volt minket, Witte ur társaságában. Metcalf a szemüveges volt. Nyugalma legyen csendes, pihenése áldott.

Dr. Wilbur szavai az erdélyi unitáriusokhoz: Amikor az Erdélyi Unitárius gyülekezeteket látogatom, egy tizenötéves óhajomat látom teljesülni. Ez idő alatt Unitárius Egyház- és Vallástörténelmet tanitottam és tanultam; amit földjükről és vallásukról irva találtam elolvastam ugy, hogy gondoltam néha, hogy job-

ban ismerem a történetüket, mint önök, természetesen történészeiket leszámitva. Igy önök között, mint barátok között érzem magamat, akikkel régen várom, hogy kezetfoghassak.

Amerikai testvérgyülekezeteiktől nincsen megbizatásom, de biztos vagyok abban, hogy amit teszek, az ők helyeslésével is találkozik. Mikor nevükben szivélyes üdvözletet mondok, kifejezem bámulatunkat önöknek hitükhöz való hüségük fölött és komoly reménységünket jelenükkel és jövőjükkel szemben. Ők tudnak arról, hogy az Önök elődei letünt nemzedékeken keresztül szenvedtek hitükért, hogy milyen kitartók voltak odaadásukban; és teljes bizalmuk van önökben aziránt, hogy Önök ma és bármikor a jövőben épp oly készek lesznek a nehézségek hordozására, ha szükséges lesz, amint atyáik készek voltak a multban; hiszik, hogy ismételten elhordozzák azokat, amig az Isteni Gondviselés utján boldogabb idők fognak jönni az önök részére.

Ebben, az én második európai látogatásomban célom az, hogy minél több helyet meglátogassak, ami kapcsolatban van az unitáriánizmus történelmével. E helyek különböző országokban szétszórva vannak. Érdekelheti önöket, ha pár helyről szólok, amelyeket láttam. Elősször azokról a helyekről szólok, amelyek *Servét Mihály* életével kapcsolatosak; és jóllehet ő nem olyan unitárius volt, mint mi vagyunk, és azok közül az elvek közül, amit mi ma vallunk, ő soknak ellene mondana; de ő volt az, akinek bátorsága volt először kimondani, hogy a háromságot a Biblia nem tanitja és hogy ez a tan Jézus tiszta vallásának megértését akadályozza és ezért őt végül is Kálvin János máglyán megégettette. Januárban, amikor Spanyolországban voltam, elmentem, hogy megkeressem a helyet, ahol Servét született, vagy ahol legalább is csecsemő korától érett koráig élt. Az egyedül álló kis falu Villanuera ez, 8 kilóméterre a vasuti állomástól és Északspanyolországban Saragossától félórai ut. Megtaláltam a házat, ahol szülei éltek most községi vendéglő, ma is a falu legcsinosabb háza; s a falu templomában, egyik oltár felett, egy kép függ, melyet az ő halála után anyja és testvére egy római katholikus pap készittettek, talán eretnekségéért az Isten kiengesztelésére.

Azután Párisban, ahol orvostudománnyal foglalkozott az egyetemen s felfedezte a vérnek a tüdőkön át való keringését és ahol először találta Kálvint s ahol a Szentháromság tanáról őt vitára hivta. Emlékének tiszteletére ott szobrot találtam; és a Nemzeti Könyvtárban megtaláltam a létező három példány közül egyet abból a könyvől, mely őt máglyára juttatta, s annak első szakaszát, amit sajátkezüleg irt.

Lenn a Rhone mellett, Lyonon alul Viennében, ahol irta a könyvét, ahol az Inquisitió elitélte, láttam a börtönt, ahol a vizsgálat alatt ült s ahonnan mielőtt elitéltetett, elmenekült. Servét itt kétszer égettetett meg máglyán jelképesen (in effige) egyszer a világi s egyszer az egyházi biróság által, egyszer genfi tüzhalála

előtt és egyszer azután; valószinüleg a világtörténelemben az egyedüli személy akit, háromszor égettek meg mágiyán.

Végre Genfben láttam, ahol lakott, ahol hosszu heteket töltött börtönben elitéltetése alatt; láttam a szobát, ahol az itélet fölötte kimondatott; láttam és forgattam elitéltetésének feljegyzéseit az archivumokon; olvastam levelét, amit a börtönben irt, melyben kegyelmet kért s a halálos itélet kimondást, ami az itélet meghozatala után neki fel volt olvasva. Végigmentem a *Via dolorosan,* amelyen ő lépkedett az itélet végrehajtásának helye felé; láttam a helyet, ahol bátran tett bizonyságot az igazságról, amelyhez haláláig hüséges volt. Ezek mind szent helyek voltak.

Aztán *Socimus Faustus* nyomait követtem. Ezelőtt három héttel Olaszországban Sienában megtaláltam a helyet, ahol mint gyermek játszadozott és tanult nagyapja falusi otthonában s néhány eredeti fényképet találtam róla és unokatestvéréről Socius Laeliusról s néhány érmet szintén róluk, amelyekről unitárius történészeink eddig emlitést nem tettek; és ugy ott, mint Königsbergben sajátkezüleg irt leveleket találtam tőle. Lengyelországban az ősszel féhnapig utaztam kinn a falun sirjának meglátogatására, mely hosszu idő óta el van hanyagolva és majdnem el van feledve s boldog voltam, hogy alkalmam volt néhány lépést tenni abban, hogy rövid időn belül azon a helyen egy megfelelő emlék álljon.

Krakow, ahol két hónapot töltöttem, bővelkedik Socinianus könyvekben könyvtáraiban, jóllehet semmi egyéb unitárius maradvány benne nincsen. Nagyon óhajtottam Rakowot meglátogatni, ahol 40 éven át a lengyel unitárizmus, vagy amint ők mondják Arianizmus központja volt, egész 1638-ig, amikor a katolikus reakció kiüzte a városból az unitáriusokat. Ez abban az időben briliáns kis város volt, Lengyelország intellektuális életének egyik központja. Most azonban egy kis egészségtelen, nyomorult városkát találtam azon a helyen, az Ariánusoknak semmi emlékük, kivéve a katolikus templomon található táblácskát, azon a templomon, melyben valamikor istentiszteletüket és zsinataikat tartották, amelyen arra van vonatkozás téve, hogy miként üzettek ki onnan és miként állitatott vissza a háromszemélyü egyisten tisztelete.

Mikor 1660-ban Lengyelországból az összes ariánusokat kiüzték halálbüntetés terhe alatt, amig azoknak egy része Erdélybe jött s Kolozsváron sok ideig lengyel unitárius egyházközség állott fenn, addig sokan a határon át Keletporoszországba mentek. Itt egyházuk és papjuk volt sokáig, még azután is, amikor itteni egyházuk már megszünt. Ez az utolsó Socinianus gyülekezet a történelemben. Azt mondották, hogy az épület, ahol istentiszteletüket tartották, még áll s én látni óhajtottam. Warsawtól tizenkét órás tekervényes út vezetett a kicsiny *Andreaswalde* faluhoz. A ház még áll, melyben a birtok unitárius tulajdonosa élt s közel volt a patak, melyben a Socinianusok gyülekezetük tagjait megkeresztelték s a nagy lakás, ahol gyüléseiket tartották, hosszu idő óta, mint a *föld-*

mivesek háza van használatban. Talán én vagyok az egyedüli unitárius, aki valaha ezt felkereste s valószinüleg az utolsó is. Mert a ház egyik fele a mult évben döntetett le és épittetett ujra s a másik felét ebben az évben fogják ledönteni.

És most, meglátogatva a multnak e szomoru maradványait, oda jöttem, ahol az unitárizmus ma is él, és ahol leghosszabb deig talált otthonra. Láttam a templomokat, hol az Önök vitáik tartattak s hová zsinataikra összejöttek. Üdvözöltem népüket, imádkoztam velük, láttam őket munkájukban, erős, becsületes arcukba néztem és velük beszélgettem. Láttam a termeket, ahol országgyüléseiket tartották, a palotát, ahol unitárius fejedelmük lakott s a sirt, ahová ő eltemetve van. Láttam a követ, amelyen és a nagy templomot, melyben Dávid Ferenc prédikált; a templomot, ahol elitéltetett és a várat, ahol meghalt. Láttam csodás szép templomaikat Székelyföldön, pompás iskoláikat Kolozsváron és Székelykereszturon. Megismertem hüséges és istenes lelkészeiket. Mindezek történelmüket számomra valóságosabbá tették, mint eddig volt. Én nemcsak arra emlékezem vissza, hogy Erdély unitáriusai kik voltak és mit tettek a multban, hanem tudom, hogy kik ma és hogy mit lehet várni tőlük a jelenben.

Hosszu történelmüket a szenvedések és gyakran a tragédiák ismétlődő és hosszu korszakai jelölik. Megpróbáltatásaikat többnyire maguk viselték, egyedül Istenben vetett bizalmuk tartotta fenn; senki más nem volt, aki segitségükre jött volna. Hüségük régen is meg volt jutalmazva. Száz év óta tudják, hogy mit jelent más országban Önökkel egy hitet valló testvéreket birni, akik részükre kiváltságnak tekintik, hogy Önöket segithetik nélkülözésük idején s kiknek rokonszenvére mindig számithatnak. Mi mindnyájan egy test vagyunk; és ha egy tag szenved, minden tag szenved vele; vagy ha egy tagnak tisztessége van, minden tag örvend vele.

Önök az Isteni Gondviselés végzése szerint ismét megpróbáltatás idejébe jutottak. Az uj helyzethez való alkalmazkodás nehéz kell, hogy legyen és hosszas ideig tarthat. Nem hiszem, hogy mai korban ez olyan hosszu, vagy olyan nehéz lesz, mint amilyent ismertek és tuléltek a multban. De ez krisztusi türelmet és tántorithatatlan kitartást fog kivánni. „Szeretteim ne rémüljetek meg attól a tüztől, amely próbáltatás végett támadt köztetek, mintha valami rémületes dolog történnék veletek; sőt amennyiben részetek van a Krisztus szenvedéseiben, örüljetek, hogy az ő dicsőségének megjelenésekor is vigadozva örvendezhessetek. Mert senki se szenvedjen közületek, mint gyilkos, tolvaj, vagy gonosztevő, vagy mint más dolgába avatkozó. Annakokáért, akik az Isten akaratából szenvednek is, ajánlják néki lelküket, mint hü teremtőnek, jót cselekedvén.“ (I. Péter IV. 12., 13., 15., 19.) Bizom abban, hogy e szellemben néznek szembe a jövővel és semmi kétségem a jövővel szemben. Isten megtartja Önöket, barátaik rokonszenve és segitsége kiséri, *végül is lelküknek küzdelmét számbavéve, megelégittetnek.*

Rendkivüli Főtanács. *Május 14-én* d. e. 10 órára a Főtanácsot rendkivüli gyülésre hivta össze az E. K. Tanács, melynek egyetlen tárgya a magánoktatási törvényjavaslattal szemben való állásfoglalás lesz.

A mi 100 éves jubileumi ünnepségeink sorrendje. Május 9-én d. u. 5 órakor ünnepélyes istentisztelet a kolozsvári templomban. Május 10-én egy félórás harangozás minden templomban reggel 8 órakor. Május 11-én a Teol. Akad és a két főgimnázium ünnepélye. Május 14-én d. u. 6 órakor az E. K. Tanács diszgyülése. Május 17-én minden egyházközségben ünnepélyes istentisztelet. Az istentisztelet sorrendje: 1. Tebenned biztunk (énekli a közönség). 2. Ima (irta: Ferencz József püspök). 3. Miatyánk. 4. Közének. 5. Egyházi beszéd Márk XII. 30-31 alapján. 6. Szavalat. 7. Dalárdaének (v. zeneszám). 8. Szavalat (Reményik S.: Templom és Iskola) 9. Hozzád megyek Uram (Uj énekeskönyv 57.) dalárda, vagy közönség éneke. Amely lelkészek esetleg nem kapták meg a rendeletet, azok is tartsák magukat ez előirásos sorrendhez.

Az E. K. Tanács áprilisi rendes ülése 9-én volt. Főt. Püspök ur fájdalommal jelentette he dr. J. H. Metcalf portlandi lelkész, E. Főtanácsunk tb. tagjának, az Amerikai Unitárius Társulat 1920-ban Erdélyben járt egyik kiküldöttének február 21-én történt elhunytát Özvegyének E. K. Tanács külön iratban fejezi ki őszinte részvétét. — A vallásügy rendezéséről szóló harmadik törvénytervezetet a miniszterium megküldvén, egy külön bizottságnak adatott ki részletes tanulmányozásra s az egyházunk részéről már korábban elfoglalt álláspontnak megfelelő észrevételek megtétele végett. — Az európai központi segélyirodával (Zürich) egyházunk helyzetére és a theol. akadémiánkra vonatkozóan ujabb adatokat közöl az E. K. Tanács. — Dr. Boros György főjegyző afia helyettesitésével Csifó Salamon theol. tanár bizatott meg. — A manchesteri Home Missionary College-be leendő kiküldésre a jövő tanévre Fülöp Zoltán IV. éves papnövendék jelöltetett ki. — Az egyházközségi, egyházköri és központi pénzkezelésre, valamint a számvevőségre vonatkozó szabályzatoknak Németh Albert egyh. tanácsos által nagy gonddal és szakértelemmel elkészitett tervezeteit E. K. Tanács véleményezésre a pénzügyi bizottságnak és az egyházköröknek megküldeni határozta. Ezeken kivül elintéztetett számos folyó ügy.

Egy angol unitárius nő ajándéka a középeurópai Egyetemeknek. Sir Josef Norman Lockyer egyik leghiresebb angol csillagász 1836-ban született, 1881-ben Londonban tanár, majd 1885-ben South-Kensingtonban igazgató lett egy csillagászati fizikai megfigyelőnél. 1913-ban visszavonult a nyilvános pályától s Sidmouthban egy saját csillagászati megfigyelőt épittetett, amit halála előtt az angol nemzetnek hagyományozott. E hires tudós felesége unitárius nő s férje halála után Hankinson Frigyes unitárius lelkész révén, akit mindannyian jól ismerünk mintegy 5 évi állandó gyá-

molitó és segélyező jótékonyságairól, a bécsi, budapesti, pécsi, debreceni, szegedi és kolozsvári egyetemi könyvtáraknak 5—5 hatalmas könyvet ajándékozott férje saját müveiből, melyek mindenike a modern csillagászati tudomány egy-egy hatalmas terméke. Hálával gondolunk a nagy tudósra, aki egyszer azt mondta: „Eljön az idő, amikor csak egy nevelés lesz, t. i. a legjobb nevelés s azt mindenkinek egyformán kell nyujtani". Hálával a nemes lelkü unitárius nőre s Hankinson barátunkra, akik az emlitett egyetemeket ez értékes könyvekhez juttatták.

Keresztelési szertartás angol unitárius testvéreinknél. Lelkész előbb a következő szentirási szavakat olvassa a szertartási könyvből: „Jézus, előhiván egy kis gyermeket, közéjük állitja vala azt és mondá: Aki egy ilyen kis gyermeket befogad az én nevemben, engem fogad be." És ismét: „Engedjétek hozzám jönni a gyermekeket és ne tiltsátok el őket: mert ilyeneké az Istennek országa." „Meglássátok, hogy eme kicsinyek közül egyet is meg ne utáljatok, mert mondom néktek, hogy az ő angyalaik a mennyekben mindenkor látták az én mennyei atyám orcáját." „Nem akarja a ti mennyei atyátok, hogy egy is e kicsinyek közül elpusztuljon." Aztán a következő szavakat intézi a jelenlevőkhöz: Jézus nagyon szép példát adott nekünk, mikor a kis gyermekeket karjaiba vette és megáldotta. Isten minden adományai közt a gyermek a legértékesebb. A gyermekekben ujul meg mindég a világ reménysége. Ezért, mikor egy gyermek világra jön, a legszeretetteljesebben és odaadóbb gonddal kell fogadnunk őt, aminőben bárkit is részesithetnénk. Csatlakozzunk hát mi is a szülőkhöz, mikor a minden életnek és adománynak Urához hálaadással fordulnak ez uj ajándékért; és tápláljuk mi is az ő gyöngéd reménységüket, mely az ő gyermekük körül fonódik. A szülőkhöz: Azáltal, hogy gyermeketek ide hoztátok, azon hő óhajatoknak adtok kifejezést, hogy őt az igaz és helyes életuton akarjátok nevelni és kötelezitek magatokat, hogy Isten- és emberszeretetben segititek őt növekedni. Ekkor karjaiba veszi a gyermeket, mondván: Nevezzétek meg e gyermeket. Aztán a következőket mondja: Ez a viz azon tisztaságnak a jelképe, melyet Isten minden gyermeke szivébe kiván. Megnevezi a gyermeket e szavak kiséretében: Én keresztellek téged Istennek, a mi mennyei Atyánknak nevében és Jézus Krisztus szellemében... vagy: Én Istennek ajánllak téged, az ő szeretetének megtartására és igazságának szolgálására... vagy: Krisztus szellemében szentellek téged az igazság, szeretet és igazságosságnak. Áldás: Isten, a mi mennyei Atyánk áldjon és tartson meg téged; bánatban vigasztaljon, örömben legyen erősséged; az Urnak békéje lakozzék te benned és maradjon te veled mindörökké. Ámen. Ima: Köszönjük neked, ó Atyánk, a te gyermekeidhez való nagy jóságod, mellyel ez ujszülött csecsemőben áldást adtál az ő otthonuknak. Hadd vonja ez ajándékod közelebb sziveiket Tehozzád és egymáshoz; nöjjön uj szeretet ez uj gyönyörüségből; szü-

lői ösztöneik bontsanak ki elöttük egyre többet és többet a te Atyai szeretetedből és gondviselésedből. Legyen gyermekük áldás azon háznak és világnak, amelybe született. Amint pedig az években növekedik, ugy növekedjék erőben és bölcseségben is; — hadd sorakozzék a te jó és hüséges szolgáid számához és vezéreltessék a te mennyei birodalmadba. Ámen. Vagy ezt: Mindenható és örökkévaló Isten! Azoknak közösségébe kivánjuk befogadni ez ujszülöttet, akik szeretnek Téged és a Te akaratod betöltéseért küzdenek. A Te áldásod nyugodjék e kisdeden, k.t mi e Te nevedben áldunk meg. Adj neki egészséges testet, helyes értelmet és gazdag mértékét a Te szent lelkednek. Ruházd fel ezen szolgáidat ó Isten, felülről való bölcseséggel, hogy hüségesen teljesithessék kötelességeiket. Segitsd őket, hogy szentelhessék a Te szolgálatodra ez uj ajándékodat és engedd, hogy gyönyörüség legyen az ő osztályrészük, gyermeküket erőben, jóságban és a Te akaratod iránt való engedelmességben látva növekedni. Ámen. Erre a gyülekezet az Uri imát énekli el, mely után befejezésül jön az Áldás: Isten békéje, mely minden értelmet megindit, tartsa a mi elméinket és sziveinket Isten tudományában és szeretetében és Istennek a mindenható Atyánknak áldása legyen mirajtunk és maradjon velünk, mindörökké Ámen. Az angol papi kézikönyvből forditotta *Lőrincz Dénes* lupényi lelkész.

Adományok a brassói unitárius templomépités céljára. (VI. folytatás). Özv. Nagy Gyuláné Türkös 100, Dunay Karolina Hidvég 100, Demeter Mihály 100, Baróti unitárius leányegyházközség 800, Dr. Vernes István Barót 1000, Győrbiró Sándorné utján 100, Bodoni Józsefné gyüjtése 200, Geréh Zsuszika Fiátfalva 100, Unitárius Egyházközség Szentháromság 200, Unitárius Egyházközség Szentgerice 200, Tamás Ignác gyüjtése Parajd 856, Id. Tantsch György és neje adománya 500, Gálfi Lőrinc Kolozsvár 100, Sáska Dénesné Jolán nevü leánya emlékére 100, Tordai hivek adománya 500, Szabó Béni adománya 500, Ilyés András Ujtusnád 100, Nagy János 140, Özv. Simon Ferencné 100, Bálint Áron 100 Ürmössy József gyüjtése Brassó 1000, Baróti Takarékpénztár 500, Török Sándor 300, Sándor Gergely gyüjtése 200, Árkosi Unitárius Egyházközség 200, Végh Benjámin Árkos 100, Kovács József gyüjtése Nagyvárad 214, Gálfalvi Kálmán 240, Szabó Sámuel ny. főkalauz 180, Bálint Mihály 72, Téli müsoros estély tiszta jövedelme 24.226, Majális tiszta jövedelme 24.000, Albert Károly 20, Andrássy Árpád 240, Budai Mihály 30, Csere Samu 50, Gottman Béla 220, Szentpáli Albert 140, Götz Béla Hosszufalu 320, összesen 58,260 L. I—V. közlemény összege 157.426 L., együtt 215.686 L. A szives adakozóknak, illetve gyüjtőknek az egyházközség nevében hálás köszönetet mond Kovács Lajos lelkész.

Nyugtázás. Az egylet pénztárába március 18-tól április 18-ig előfizető. és tagsági dijat fizettek 1924-re: Id. Tóth Györyg Bölön; Müller Gyula Kolozsvári 1925-re: Bencédi Ferenc Tarcsafalva; Komáromi Márton Mészkő; Simonfi

Balázs Segesvár; Vas Dénes Marosvásárhely; Fejér Istvánné Keresztvár; Szinte Ferenc, Bálint Mihály, Sándor Gergely, Szolga Ferenc, Hegedüs Mihály Brassó; Máté Józsefné, Salamon Mária, Kallós T. Józsefné, Szén Jánosné, Kallós Tamásné, Ferkő Józsefné, Kallós Anna, Kovács Gyuláné, Szén Mihályné, Baga Jánosné (félévre) Datk; Dr. Tóth György Budapest; Id. Tóth György Bölön; Ármánkó Dávid Bernadea; Szinte Sándor Désfalva; Csifó Salamon, Csifó Salamonné Kolozsvár; Kovács János, Fazakas Ferenc, Fazakas Károlyné, Özv. Fazakas Domokosné, Özv. Fazakas Ferencné, Firtos Dénesné, Dávid Ferenc Egylet Fiatfalva; Suka Sándor, Szilágyi Sándor, Lengyel Péter Lupény; Barabás Matild Nagyenyed (30 L.); Dr. Sárkány Miklósné Marosvásárhely; Szatmáry Lajos Parajd; Homorodszentpéteri Dávid Ferenc Nőegylet, Bédiger Géza Marosvásárhely; Simó József Petrozsény; Csudor Sándorné, Bedő Sándor Brassó; Vass Pál Torda; Unitárius Főgimnázium Könyvtára, Unitárius Főgimnázium Önképzőköre Székelykeresztur; Zurmann Ferencné, Székely Andrásné Ebergényi Gyuláné, Székely János (Józsefé), Bartha Ferenc, Kovács Józsefné, Székely Anna, Székely József, Székely Ferenc, Székely Pál, Székely Sámuel Pista, Székely Por. Sándor, Raffaj Zsigmond Verespatak; Kun János Kolozsvár; Pálffy Dezső Sáromberke; Hacker Móric Arad; Fülöp Domokos, Ifj. Mester István Muzsna; Bodocy Sándor K. Széplak; Szabó Ferenc kádár, Pap György, Gvidó Béla esperes, Ifj. Gvidó Béla, Dr. Zsakó István, Miklósi Márton, Molnár András, Durugy András Dicsőszentmárton; Székely János Dombó.

Alapitói dijat fizettek: Pataki András Várfalva 200 L; Várfalvi Dávid Ferenc Ifjusági Egylet 100; Végh József Székelykocsárd 500 L; Dr. Lukácsi József Kolozsvár 500 L; Hadházy Sándor Kolozsvár 300 L; Brassói Dávid Ferenc Unitárius Nőegylet 500 L; Adámossy Gábor Kövend 250 L; László István Etéd 500 L; Árkosi Béla 400 L; Simó József 500 L; Kolozsvár, 1925. április 18-án. *Gálfi Lőrinc* pénztárnok.

Hivatalos közlemények.

IX. Emlékeztető az Unitárius Közlönyben meg nem jelent márciusi köriratokról. 193/1925 sz. Körirat iskolaszékekhez Dulfu-Bilinszky-Porsche: „Román nyelvkönyv“ tankönyvül bevezetése tárgyában. 356/1925. Körirat lelkész afiaihoz hivatalos postai küldemények tartalma tárgyában. 542/1925. Körirat belső ember afiaihoz és iskolaszékekhez az 1924. évi főtanácsi jegyzőkönyv megjelenése és a főtanácsi határozatok végrehajtása tárgyában. 320/1925. Körirat lelkész afiaihoz az állami ünnepeken mondandó imák szövegével. 287/1925. Körirat belső ember gondnok és presbiter afiaihoz az Amerikai és Angol unitárins társulatok 100 éves fennállásának megünnepléséről. Ad 287/1925. Körirat lelkész afiaihoz az emlitett ünnepen szavalandó költeményekkel. 739/1925. Körirat lelkész afiaihoz a különböző szektákról az idevonatkozó miniszteriumi rendeletek közlésével.

Szerkesztik: Dr. Kiss Elek, Pap Domokos, Pálffi Márton, Dr. Varga Béla.

Előfizetési ár: Egész évre 40 L. Magyarországra 60 L. Egyes szám ára 5 L. Akik a 40 L.-t egy összegben előre befizetik, a Dávid Ferenc-Egylet rendes tagjainak tekintetnek. Örökös alapitódij 500 L. Minden pénz **Gálfi Lőrinc** egyleti pénztároshoz küldendő.

Nyomatott „Corvin“-könyvnyomdában Cluj-Kolozsvár, Str. Iorga (volt Jókai-utca) 17 sz.